herpy

GEKONY

Common wonder gecko

Teratoscincus scincus

Łagodny pustynny gekon z Azji Środkowej i Iranu o dużych, szklistych oczach i ogonie pokrytym dużymi płytkami. Gdy czuje się zagrożony, pociera płytkami o siebie, wydając grzechot jak mały grzechotnik. Sam kopie sobie nory w piasku, potrzebuje suchych warunków i chłodnej przerwy zimowej, aby się rozmnażać.

Rodzina: Sphaerodactylidae Dawna nazwa: *Stenodactylus scincus*

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**16-20 cm** długość całkowita z ogonem
Długość życia	**10-20 lat**
Aktywność	**W nocy**
Tryb życia	**Naziemny i kopiący nory**
Środowisko	**Pustynia i półpustynia**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**90 × 60 × 45 cm** D × S × W dla 2 dorosłych osobników
Temperatura w dzień	**24-28 °C**
Miejsce wygrzewania	**30-35 °C**
Temperatura w nocy	**18-22 °C**
Wilgotność	**30-50%**
UVB	**Opcjonalne**
Pokarm	**Owady**
Utrzymanie	**Pojedynczo lub w parach**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Wielkość zniesienia	**2 jaj**
Zniesienia w roku	**1-5**
Inkubacja	**60-110 dni** przy 28-29 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Niewymieniony**
Załącznik unijny	**Załącznik D**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Teratoscincus scincus to masywnie zbudowany pustynny gekon o szerokiej głowie, dużych oczach bez powiek i krótkim, grubym ogonie. Dorosłe osobniki są piaskowożółte do szarobrązowych z czarnymi, przerywanymi poprzecznymi pasami lub plamami, natomiast boki i brzuch są niemal białe. Świeżo wyklute młode są jaskrawożółte z ciemnymi poprzecznymi pasami. Skóra jest cienka, a duże, miękkie łuski zachodzą na siebie jak dachówki. Łatwo się odrywają, jeśli zwierzę zostanie chwycone zbyt mocno.

Gekon nie ma przylgowych lamelek na palcach, jakie ma wiele innych gekonów. Zamiast nich palce mają grzebienie z drobnych łusek, które zapewniają dobrą przyczepność na sypkim piasku, dlatego nie wspina się po szkle, lecz żyje na ziemi i w swoich norach. Najbardziej charakterystyczny jest ogon pokryty dużymi, sztywnymi płytkami. Gdy zwierzę jest zagrożone, unosi się na wyprostowanych nogach, wygina grzbiet i porusza ogonem, tak że płytki grzechoczą. Może też piszczeć, syczeć, skakać do przodu i gryźć. Ogon może zostać odrzucony i odrasta, ale rzadko odzyskuje dawny kształt.

Hermann Schlegel opisał ten gatunek w 1858 roku jako *Stenodactylus scincus*. Od tego czasu formy uznawane wcześniej za podgatunki zostały wyodrębnione jako odrębne gatunki, m.in. *Teratoscincus keyserlingii* i *Teratoscincus rustamowi*. Dlatego starsze poradniki hodowlane i zwierzęta w handlu mogą występować pod różnymi nazwami. Dorosłe osobniki osiągają około 16 cm długości wraz z ogonem, duże osobniki do 20 cm. Brak wiarygodnych danych o masie ciała.

To spokojne zwierzę, ale delikatne, i lepiej nadaje się do obserwacji niż do brania na ręce.

Występowanie i środowisko

Gatunek ma rozległy zasięg w pasie pustyń od Iranu po najdalej na zachód wysunięte Chiny. Występuje w środkowym i zachodnim Iranie, zachodnim Afganistanie i północnym Beludżystanie w Pakistanie, a dalej na północ przez pustynie na wschód od Morza Kaspijskiego w Turkmenistanie, Uzbekistanie, Tadżykistanie i południowym Kazachstanie. W Chinach żyje w Sinciangu. Miejscem typowym jest dolina Ili na granicy chińsko-kazachskiej.

Starsze doniesienia z Półwyspu Arabskiego, m.in. z Kataru i Omanu, są niepewne. Jedyna dobrze udokumentowana populacja tego rodzaju w Arabii, w Zjednoczonych Emiratach Arabskich, należy do blisko spokrewnionego *Teratoscincus keyserlingii*, dlatego Arabia nie jest uwzględniona na mapie.

> **Naturalny zasięg:** Iran, Afganistan, Pakistan, Turkmenistan, Uzbekistan, Kazachstan, Tadżykistan i Chiny.

ŚRODOWISKO

Gekon żyje na pustyniach i półpustyniach: na wydmach, równinach żwirowych i gliniastych oraz w suchych korytach rzek z rozproszoną, niską roślinnością. W dzień przebywa w głębokiej norze, którą sam wykopuje. Nora zatrzymuje wilgoć i chroni zarówno przed upałem, jak i przed zimnem. Nocą wychodzi i poluje na owady oraz inne drobne zwierzęta, zjada też mniejsze jaszczurki.

Klimat jest kontynentalny i surowy, z suchymi, bardzo gorącymi latami i mroźnymi zimami. W północnej części zasięgu zwierzęta zapadają w sen zimowy i żyją z zapasów tłuszczu. To właśnie chłodna zima uruchamia sezon rozrodczy i trzeba ją odtworzyć, jeśli chcesz uzyskać jaja w terrarium.

Hodowla

TERRARIUM

Pojedyncze zwierzę lub para potrzebuje terrarium o wymiarach co najmniej 90 × 60 × 45 cm (długość × szerokość × wysokość). Dla małej grupy powinno mieć co najmniej 100 × 60 × 60 cm. Zwierzęta dużo chodzą nocą, więc najważniejsza jest powierzchnia dna. Wysokość ma mniejsze znaczenie, ponieważ gekon się nie wspina, ale pokrywa musi szczelnie przylegać.

Najważniejsze jest podłoże. Użyj suchej mieszanki płukanego piasku do piaskownic i gliny lub ziemi pustynnej, w której utrzyma się wykopana nora, w warstwie 10-15 cm. Unikaj piasku wapiennego oraz innego barwionego lub zawierającego wapń piasku ze sklepów zoologicznych, ponieważ zwierzęta mogą go połykać i dostać zatwardzenia. Przygotuj co najmniej dwie kryjówki, np. z rurek korkowych i płaskich kamieni, jedną w ciepłym, a drugą w chłodnym końcu. Jedną z nich zrób wilgotną kryjówką z lekko wilgotną ziemią, aby zwierzę mogło samo wybierać. Kamienie i kryjówki układaj bezpośrednio na dnie terrarium, zanim wsypiesz piasek, aby się nie zawaliły, gdy zwierzę będzie pod nimi kopać.

Postaw płytką miskę ze świeżą wodą w chłodnym końcu i zadbaj o dobrą wentylację, aby w terrarium nie zrobiło się wilgotno i nie pojawiła się pleśń.

Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

TEMPERATURA

Gatunek potrzebuje wyraźnego gradientu temperatury. W dzień chłodny koniec powinien mieć 24-28 °C, a ciepła strefa powinna osiągać 30-35 °C przy powierzchni piasku, np. pod żarówką grzewczą lub promiennikiem ceramicznym sterowanym termostatem. Temperaturę powierzchni mierz termometrem cyfrowym lub na podczerwień.

Nocą temperatura może spaść do 18-22 °C, jak w naturze, i rzadko potrzebne jest dodatkowe ogrzewanie. W zimnym pomieszczeniu mata grzewcza pod jednym końcem może utrzymać ciepłe podłoże bez światła.

Jeśli chcesz rozmnażać zwierzęta, muszą przejść przerwę zimową trwającą około dwóch miesięcy w temperaturze 15-18 °C. Zobacz część o kojarzeniu.

WILGOTNOŚĆ I WODA

To gatunek pustynny, a terrarium musi być suche, z wilgotnością powietrza 30-50 %. Nie zraszaj całego terrarium. Zamiast tego kilka razy w tygodniu lekko zwilżaj piasek w chłodnym końcu lub w wilgotnej kryjówce, aby zwierzę miało dokąd pójść w czasie linienia.

Skóra schodzi w kawałkach i przy zbyt suchym powietrzu na palcach i końcu ogona mogą zostać resztki wylinki. W takim przypadku zrób wilgotną kryjówkę nieco wilgotniejszą. Gekon pije z miski z wodą, którą trzeba często wymieniać.

OŚWIETLENIE I UVB

Jako zwierzę nocne gekon nie ma dużych wymagań co do światła i doskonale radzi sobie całkowicie bez UVB, jeśli pokarm jest oprószany witaminą D3. Można też zastosować słabą świetlówkę UVB dla gatunków cieniolubnych (strefa Fergusona 1-2), np. świetlówkę T5 5-7 % w ciepłym końcu, tak aby indeks UV wynosił najwyżej 1-2 tam, gdzie zwierzę może dotrzeć. W pozostałej części terrarium zawsze musi być cień i kryjówki. Dlatego UVB jest podane jako opcjonalne.

Utrzymuj stały rytm dobowy z około 12 godzinami światła latem i 10 godzinami zimą. Noc musi być ciemna.

Czytaj więcej: Światło i UVB

ŻYWIENIE

Gekon jest owadożerny. Podawaj urozmaicony żywy pokarm, taki jak świerszcze, szarańcza i karaczany dubia, a od czasu do czasu jako przysmak mączniki lub larwy barciaka. Owady powinny być mniejsze niż odległość między oczami zwierzęcia i najlepiej karmione zieleniną, aby same były pożywne. Dorosłe osobniki karm 2-3 razy w tygodniu, młode co drugi dzień.

Przy większości posiłków oprószaj owady wapniem, a raz w tygodniu preparatem witaminowym z D3. Jeśli zwierzę ma UVB, można podawać mniej D3. Karm wieczorem i usuwaj niezjedzone owady, aby nie niepokoiły zwierzęcia. Kontroluj masę ciała, ponieważ w niewoli gatunek łatwo się otłuszcza.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Gekon jest spokojny i wyczekujący, ale delikatny. Cienka skóra może się rozedrzeć, jeśli chwycisz go zbyt mocno, a ogon łatwo odpada. Dlatego bierz go na ręce jak najrzadziej i nigdy nie chwytaj za ogon. Gdy czuje się zagrożony, grzechocze ogonem, piszczy i może ugryźć, ale to głównie blef.

Samców nigdy nie wolno trzymać razem, ponieważ walczą. Para zwykle może mieszkać razem, ale obserwuj, czy zwierzęta się tolerują. Dorosłe osobniki mogą zjadać lub atakować młode, dlatego młode zawsze muszą mieć własny pojemnik. Zwracaj uwagę na ugryzienia, brakujące ogony i słaby apetyt i miej w pogotowiu dodatkowe terrarium. Gekon śpi w dzień w swojej norze, więc najczęściej zobaczysz go wieczorem.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samce rozpoznaje się po dwóch zgrubieniach u nasady ogona, gdzie znajdują się hemipenisy, oraz po rzędzie porów przed kloaką. Brak wiarygodnych danych o tym, kiedy gatunek osiąga dojrzałość płciową. Samice przed przeznaczeniem do rozrodu powinny być w pełni wyrośnięte, w dobrej kondycji i mieć stabilną masę ciała, ponieważ młode samice łatwo tracą zapasy wapnia.

GODY I KOPULACJA

Aby się rozmnażać, gatunek potrzebuje chłodnej przerwy zimowej. Trwa ona zwykle około dwóch miesięcy w temperaturze 15-18 °C, a bez niej rozród często nie następuje. W tygodniach poprzedzających dobrze karm zwierzęta, aby miały zapasy, ale przerwij karmienie dwa tygodnie przed obniżeniem temperatury, aby jelita były puste. W trakcie przerwy je waż. Następnie powoli podnieś temperaturę do normalnej i ostrożnie wznów karmienie.

Gdy zwierzęta jedzą normalnie, samca wpuszcza się do samicy, do jej terrarium. Obserwuj je przez pierwsze noce i rozdziel, jeśli samica jest bez przerwy goniona lub ma rany od ugryzień.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa po dwa jaja naraz i do pięciu zniesień w ciągu sezonu. Jaja mają twardą skorupkę, ale są kruche i mogą zostać zgniecione, gdy samica kopie. Dlatego zapewnij jej miejsce do składania jaj z głębokim, sypkim piaskiem, np. 15 cm piasku nad matą grzewczą w jednym końcu, gdzie jaja odsuną się od niej. Regularnie sprawdzaj, czy pojawiły się nowe jaja.

Kontroluj masę ciała samicy przez cały sezon i podawaj jej dużo wapnia i pokarmu. Przerwij rozród, jeśli zaczyna tracić na wadze.

INKUBACJA

Jaja należy inkubować na sucho lub przy bardzo niewielkiej wilgotności. Zbyt duża wilgotność zabija zarodki, ale całkowicie suche powietrze również może być problemem. Umieść je w suchym piasku lub innym suchym podłożu w zamkniętym pojemniku z małą miseczką wody, która nie dotyka jaj.

Inkubuj w temperaturze 28-29 °C. Czas do wyklucia jest bardzo zmienny, od około 60 do 110 dni. Zagłęb jaja do połowy w podłożu, nie obracając ich. Nie wiadomo, czy temperatura decyduje o płci.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

ODCHÓW MŁODYCH

Młode są jaskrawożółte z ciemnymi poprzecznymi pasami. Oddziel je od dorosłych, które mogą je atakować. Trzymaj je pojedynczo w małym pojemniku lub terrarium o pojemności 20-40 litrów z piaskiem, jedną suchą i jedną wilgotną kryjówką i lekko zwilżaj niewielką część podłoża.

Co drugi dzień podawaj małe żywe owady, takie jak małe świerszcze i małe karaczany, oprószone wapniem. Regularnie je waż. Brak wiarygodnych danych o tempie wzrostu i masie ciała, dlatego obserwuj kondycję zwierzęcia, np. pełną nasadę ogona, a nie kieruj się wyłącznie wiekiem.

Zdrowie i częste błędy

Gatunek jest odporny, jeśli temperatura i podłoże są odpowiednie. Typowe problemy to:

- Wilgotne podłoże i słaba wentylacja, które powodują grzybice, problemy skórne i infekcje dróg oddechowych. Utrzymuj terrarium w suchości, z tylko jedną małą wilgotną kryjówką.
- Resztki wylinki na palcach i końcu ogona, zwłaszcza przy zbyt suchym powietrzu. Pomaga wilgotna kryjówka i letnia woda.
- Uszkodzenia cienkiej skóry po brutalnym obchodzeniu się ze zwierzęciem. Rzadko bierz zwierzę na ręce i nigdy za ogon.
- Zatwardzenie po połknięciu piasku wapiennego lub innego nieodpowiedniego podłoża. Używaj płukanego piasku i gliny.
- Niedobór wapnia i witaminy D3, zwłaszcza u młodych i samic rozrodczych. Powoduje on miękkie kości i drżenia. Oprószaj pokarm.
- Otyłość przy obfitym karmieniu tłustymi owadami.
- Słaby apetyt przy zbyt niskiej temperaturze lub po przerwie zimowej.

Zwróć się do weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów, jeśli zwierzę traci na wadze, nie je przez kilka tygodni, ma opuchnięte oczy, świszczący oddech lub jest osłabione.

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.